

SPOŠEN PREGLED DOGAJANJA NA “SEKTANTSKI SCENI” V VELIKI BRITANIJI

Z letom 1559 je anglikanska cerkev postala uradno priznana. Na Škotskem je priznana tudi škotska (presbiterijanska) cerkev; irska cerkev je bila razpuščena leta 1869; valižanska cerkev pa leta 1920. Britanski vladar je hkrati ‘branilec vere’ in mora ob nastopu vlade obljubiti, da bo podpiral anglikansko cerkev. Čeprav so anglikanci in protestantski disidenti stoletja dolgo živeli v ozračju splošnega nesoglasja, so šele v drugi polovici devetnajstega stoletja vse religije dobile polne civilne in politične pravice. Leta 1871 je bil v parlamentu sprejet zakon, ki je vrata Oxforda in Cambrida odprl pripadnikom vseh religij. Leta 1890 so vsa službena mesta v državni upravi postala dostopna pripadnikom židovske vere. Ob prelomu stoletja so se začele oglašati številne alternativne religije, na primer teozofija, spiritualizem, deizem, Comtovski pozitivizem in Rešilna vojska (Salvation Army). V prvi polovici dvajsetega stoletja je v majhni, toda pomembni skupini intelektualcev zraslo navdušenje nad drugimi novimi religijami predvsem vzhodnega izvora, na primer SUBUD, Vedanta in častilci Krishnamurtija.

Ob koncu šestdesetih let dvajsetega stoletja so med študentsko populacijo izbruhnili protesti proti vietnamski vojni in meščanskemu imperializmu na sploh. Sledilo je obdobje otrok cvetja in navdušenja nad različnimi vrstami in oblikami nove religioznosti in spiritualnosti. Mednarodna gibanja so prišla v Veliko Britanijo tako iz Vzhoda kot Zahoda. Kot ena izmed prvih se je na prizorišču pojavila scietološka cerkev, ki pa so ji kmalu sledili častilci Krišne s petjem in plesom po ulicah. Vse vidnejše so postajale tudi druge nove religije, kot so Združitevna cerkev (Unification Church), gibanje Rajneesh, Božji otroci (Children of God) kasneje imenovani Družina (The Family) in Misija božanske luči (Divine Light Mission) (kasneje Elan Vital). Erhard Seminars Training (est) ter druga gibanja za razvoj človekovega potenciala so se priključila prvotnim novim religijam, kot so Emin, Exegesis, the Aetherius Society, the School of Economic Science, in Fidhornova zveza na severu Škotske. Tudi številne majhne verske skupnosti znotraj večinskih cerkva so bile označene za ‘sekte’ (‘kulte’), ker so z navdušenjem posnemale nekatere poteze novih religij in njihovih vodij. Bogoslužje ob devetih (The 9 O’Clock Service), verska skupnost anglikanske cerkve v Sheffieldu, je eden izmed radikalnejših primerov (Howard, 1996). Drug izvor (za Veliko Britanijo) novih religij so predstavljale migracije. Na tistih območjih, kjer so se priseljenci naselili (predvsem ob združitvah velemest), je vzkliklo več sto črnskih ali azijskih religij. Za razliko od ‘sekt’ so te vzbudile relativno malo polemik, z izjemo razvoja določene mere islamofobije, porojene predvsem zaradi fatve, ki jo je Ayatollah Khomeini izrekel nad Salmanom Rushiejem po izdaji njegove knjige Satanski spisi (The Satanic Verses).

---

* *Eileen Barker je profesorica sociologije na London School of Economics, Houghton St, London.*

Leta 1975 se je na prizorišču pojavila prva izmed sodobnih protisektantskih organizacij, znana pod imenom FAIR (Beckford). Prvotno so začetnice pomenile Family Action Information and Rescue, vendar je bilo leta 1984, potem ko je bila sprejeta odločitev o nesprejemljivosti nasilnega 'odprogramiranja', ki so ga izvajali nekateri njeni člani, ime spremenjeno v Family Action Information and Resource. Organizacijo FAIR, ki jo je ustanovil Paul Rose, poslanec v angleškem parlamentu, so sestavljali predvsem (toda nikakor ne izključno) obupani starši, ki so se jim kasneje pridružili nekateri razočarani bivši člani kultov. V istem obdobju sta se pojavili tudi dve protisektantski gibanji (Deo Gloria Trust in Reachout Trust). Kasneje so se na prizorišču pojavile druge protisektantske skupine, kot na primer Cult Information Centre (Informacijski center o sektah) (vodil jo je mož, ki ga je nekaj dni preživel s skupino, ki ga je ozdravila kajenja), Katalizator (Catalyst) in nekatere skupine, ki so bile oblikovane posebej z namenom opozarjanja javnosti na nevarnosti določenega gibanja (Chyssidess, 1999).

Kljub temu, da je v tem obdobju nastalo nekaj odličnih knjig o alternativnih religijah v Veliki Britaniji in drugod po svetu, na primer delo Williama Shawja (1994): *Spying in Guru Land* (Vohunjenje v deželi gurujev), so britanski mediji pozornost usmerili k bolj senzacionalnim zgodbam o tako imenovanih 'sektah' ('kultih'). Nekatero takšno zgodbo so končale na sodišču. Tako je na primer Združitevna cerkev izgubila tožbo proti dnevniku Daily Mail, ki jo je obtožil pranja možganov in razdiranja družin (Barker, 1993). Porota je odločila, da se mora Združitevna cerkev časniku opravičiti. Hkrati je od glavnega tožilca zahtevala, da se cerkvi odvzame njen dobrodelni status, vendar je bilo po dolgotrajni preiskavi ugotovljeno, da je slednja zahteva pravno neutemeljena. Podoben primer predstavlja uspešna tožba zoper dnevnik Daily Telegraph zaradi citiranja pripombe pripadnika protisektantske organizacije, češ da sta nek odvetnik in njegova žena ustanovila sekto. V najdaljšem 'družinskem' procesu vseh časov je bila zavrnjena prošnja babice, da bi dobila skrbništvo nad otrokom svoje hčere, dokler ta ne bi zapustila Družine. Vendar je bila prošnja zavrnjena šele, ko sta se hči in Družina odpovedali nekaterim naukom njenega voditelja, Davida Berga (Lewis, Melton, 1994).

Čeprav nobena od vlad, tako laburistična kot konzervativna, ne goji navdušenja nad novimi religijami, sta obe jasno pokazali, da ne mislita sprejeti nobenih novih zakonov v zvezi z njimi. Dokler nova religijska gibanja ravnajo v skladu z zakonom, lahko svobodno verujejo in počnejo, kar jih je volja. To pa nikakor ne pomeni, da nova religijska gibanja niso občutila diskriminacije. Leta 1968 so bili sprejeti predpisi, ki so omejili vstopanje v Veliko Britanijo tistim tujcem, ki so se v državi nameravali učiti ali delati za scientološko cerkev. Kot poroča Foster, so bili ti predpisi ponovno umaknjeni leta 1980. Leta 1995 je sodnik Sedley odločil, da je nekdanji notranji minister Michael Howard uporabil nezakonite procesualne postopke, da bi preprečil vstop v državo Sun Myung Moonu (voditelju Združitvene cerkve, op.ur.). Znanih je tudi več primerov diskriminacije pripadnikov novih ali manjšinskih religij pred sodiščem (Barker, 1987). Tako je bila na primer neka učiteljica zaradi svojega nekonvencionalnega verovanja (Združitevna cerkev) odpuščena in to kljub soglasju o tem, da svojega verovanja ni nameravala prenesti na učence. Nek drug primer, ki je vključeval uporabo posestva

Bhaktivedanta Manor, je prepotoval celoten britanski sodni sistem, preden je bilo častilcem ISKCON-a (Mednarodna skupnost za zavest Krišne) končno dovoljeno uporabljati posestvo za religiozne dejavnosti (Nye, 1997).

Proti koncu osemdesetih so se večinske cerkve in ministrstvo za notranje zadeve med klici pripadnikov protisektantskih organizacij pa tudi drugih, da je potrebno ukrepati, odločile, da podprejo financiranje neodvisnih dobrodelnih ustanov, ki bodo javnosti posredovale kar se da objektivne in sveže informacije o novih religijskih gibanjih. INFORM (Information Network Focus on Religious Movements), ki ima sedež na London School of Economics in zaposluje osebje izurjeno v družboslovnih metodah, letno odgovori na približno tisoč povpraševanj, izdaja svojo literaturo o gibanjih ter dvakrat letno priredi predavanja in seminarje za različne organizacije. INFORM je edina izmed organizacij, ki nadzorujejo delovanja novih gibanj, ki je prejela uradno podporo britanskih cerkva, oblasti in policije.

Medtem, ko sta bili rasna in spolna diskriminacija v Veliki Britaniji z zakonom prepovedani v sedemdesetih letih, je bila severna Irska edini del države, ki je prepovedoval tudi religiozno diskriminacijo. To se je spremenilo, ko je bil prvega oktobra 2000 sprejet nov zakon o človekovih pravicah, ki je v britansko zakonodajo vključil Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Kljub različnim predvidevanjem o spremembah, ki jih bo novi zakon prinesel s seboj, je še prezgodaj, da bi lahko ocenili njegove učinke.

Čeprav vlada uradno ne zapostavlja nobene religije, vladni pooblaščenca za dobrodelne organizacije (verske skupnosti so v VB registrirane kot dobrodelne organizacije - Charity, op.ur.) to počno. Njihova odločitev o tem, ali se skupini dodeli dobrodelni status, pa ima pomembne finančne posledice za določeno skupino, saj je od nje odvisno, ali bo skupina oproščena davkov. Na splošno se dobrodelni status dodeli skupini, ki izpolnjuje enega od naslednjih treh kriterijev: 1. skupina je religija; 2. skupina je izobraževalna ustanova; 3. skupina promovira javno dobro. Zakon o dobrodelnih ustanovah ne vsebuje natančne opredelitve teh kriterijev. Nedavni poskus tistih, ki jih zakon zadeva, da bi stališča razjasnili, pa ni obrodil sadov. Tako Scientološka cerkev še vedno ni uspela prepričati pooblaščenih, da je religija. Poganska federacija (Pagan Federation) se je pritožila, ker ni bil sprejet eden od načinov duhovne pomoči njenim vernikom, medtem ko ji je dovoljeno, da njen duhovnik obišče vernike v zaporu.

Čeprav bi večina Britancev, če bi jih o tem povprašali, najverjetneje 'vedela', da so 'sekte nekaj slabega', je res tudi, da večina o tem ne razmišlja prav veliko. Morda se pred Albert Hallom res zbere peščica ljudi, ko Mataji ali Maharaji javno nagovorita svoje stare in potencialne nove privrženca, vendar ostanejo takšni dogodki v celoti neopaženi. Seveda se nekateri posamezniki v parlamentu in tradicionalnih cerkvah strinjajo s protisektantskimi organizacijami, ki bi nova religijska gibanja želele podvreči stalnemu nadzoru in določenim omejitvam, vendar se tako rimskokatoliška kot anglikanska cerkev, pa tudi svet svobodnih cerkva (Free Church Council), do novih religijskih gibanj na splošno vedejo tolerantno. Tudi cantemburški nadškofi (pretekli in sedanji) so zavrnilo ideje protisektantskih organizacij ter močno podprli stališče države in INFORM-a, ki si prizadevata, da bi javnosti in uradnim telesom omogočila dostop do točnih in uravnoteženih informacij o giba-

njih ter njihovi verski praksi in ki vernikov novih gibanj zakonsko ne nameravajo obravnavati drugače od ostalega prebivalstva.

Potrebno se je zavedati, da so se v zadnji četrtini stoletja znotraj bolj znanih novih religij zgodile številne spremembe, kar je najverjetneje povezano s težnjo po tem, da bi bile sprejete kot 'normalne', namesto da bi vztrajale pri značilnostih, v katerih se razlikujejo od preostale družbe (Barker, Mayer, 1995). To in drugi dejavniki, kot na primer lažji dostop do informacij o prepričanjih in verskih praksah gibanj, so vsaj delno oslabile antagonizem med gibanji in širšo britansko javnostjo. Številnim novim religijskim gibanjem so bile celo priznane zasluge za doprinos k nekaterim pomembnejšim sekcijam britanske kulture. Tako lahko v recepciji Lamberthove palače (uradna rezidenca Cantemburških nadškofov) naletite na pripadnika Brahma Kumaris; predstavnika Baha'i lahko najdete na položaju v ministrstvu za tujce in v Commonwealthu; člana Prijateljev zahodnega budističnega reda (Friends of the Western Buddhist Order) na srečanju BBC-ja, in vernika ISKCON-a, ki predstavlja Hindujsko skupnost v sklopu religioznega programa BBC World Sevice.

Število vernikov novih religijskih gibanj v Veliki Britaniji je nemogoče natančno oceniti (enega od problemov predstavlja definicija novih religijskih gibanj; tako na primer ostaja odprto vprašanje, ali gibanja vključujejo tudi skupine za samorazvoj in/ali majhne verske skupnosti znotraj večinskih religij); lahko bi se gibalo kjerkoli med 800 in 2000. To pa nikakor ne pomeni, da število vernikov novih gibanj predstavlja karkoli drugega kot zelo majhen delež prebivalstva. Vzrok se skriva predvsem v pomembnem preobratu znotraj številnih gibanjih. Večina gibanj, ki so v sedemdesetih in osemdesetih letih slovela po aktivnem prozelitizmu, se je kasneje sprijaznila z manjšim številom vernikov. Kar zadeva porast članstva se najverjetneje bolj kot na spreobrnitev zanaša na drugo generacijo starih vernikov. Večina gibanj nima več kot nekaj sto članov - veliko gibanj jih ima še precej manj. Pogosto se zgodi tudi, da gibanja, ki se hvalijo z velikim številom članov, med te prištevajo tudi tiste posameznike, ki so se nekoč udeležili kakšnega njihovega tečaja, ali dobili mantró, od takrat naprej pa z gibanjem niso bili več povezani (Barker, 1989). Druga gibanja, na primer Sai Baba ali ISKCON imajo ogromne verske skupnosti Britancev azijskega rodu, ki morda obiskujejo številne templje in ki zase ne bi rekli, da se udeležujejo česarkoli, kar se razlikuje od njihovega tradicionalnega prepričanja ali religiozne prakse.

Število pripadnikov novih religijskih gibanj je težko oceniti tudi zaradi splošnega zanimanja za vzhodne ali New Age ideje, po katerih sega vse večje število ljudi, brez da bi se tega racionalno zavedali in brez da bi zato pripadali kakšnemu posebnemu gibanju (Davie, 1994). Ti ljudje se zatekajo k tem ali onim - morda celo nasprotujočim si - idejam, če ali ko se jim zdi to primerno, ne da bi posedovali kakršnikoli dobro premišljen ali sistematičen teološki sistem.

Tako so raziskave nekaterih javnomnenjskih anket na primer pokazale, da skoraj četrtina Britancev verjame v reinkarnacijo (Barker, 1993), medtem ko je neka druga mlajša raziskava, ki je ponujala nekoliko drugačne možne odgovore, pokazala, da je izmed različnih prepričanj o življenju po smrti, reinkarnacijo izbralo le sedem procentov izprašanih¹. Ne glede na rezultate takšnih in podobnih anket, je

---

¹ Te informacije sem zbrala v okviru še neobjavljenega projekta 'Verski in moralni pluralizem'.

mogoče v Veliki Britaniji zaslediti trend splošnega odmika od institucionaliziranih religij v smeri proti manj institucionalizirani spiritualnosti.

Za zaključek lahko povemo, da situacija, ki zadeva nova religijska gibanja v Veliki Britaniji, nikakor ni enoznačna. Čeprav se nekateri Britanci zavedajo, da nekatere skupine in skupki verovanj predstavljajo jasno grožnjo za posameznika in družbo kot celoto, v večini primerov ni lahko pojasniti, kaj natančno neka sekta ('kult') ali nova religija vsebujeta ali predstavljata. Četudi nove religije (z izjemo njihovih članov) z odprtimi rokami pozdravi le malokdo, so v primerjavi z drugimi deli Evrope v splošnem sprejete kot sestavni del zapletenega verskega pluralizma, ki zaznamuje sodobno Veliko Britanijo.

LITERATURA:

- Howard, Roland (1996): *The Rise and Fall of the Nine O'clock Service: A Cult within the Church?* London: Mowbray.
- Beckford, James (1985): *Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements.* London: Tavistock, 225.
- Chyssides, D. George (1999): *Britain's Anti-cult Movement.* V *New Religious Movements: Challenge and Response*, urednika Bryan Wilson in Jamie Cresswell. London: Routledge, 257-73.
- Shaw, William (1994): *Spying in Guru Land: Inside Britain's Cults.* London: Fourth Estate.
- Barker, Eileen (1993): *The Making of a Moonie: Brainwashing or Choice?* Adlershot: Ashgate, 121ff.
- R. Lewis, R. James in Melton, J. Gordon (urednika) (1994): *Sex, Slander, and Salvation: Investigating the Family/Children of God.* Stanford, California: Center for Academic Publishing.
- Barker, Eileen (1987): *The British Right to Discriminate.* V *Church-State Relations: Tensions and Transitions*, urednika Thomas Robbins in Roland Robertson. New Brunswick, NJ: Transaction), 269-80; Eileen Barker (1989): *Tolerant Discrimination: New Religious Movements in Relation to Church, State and Society.* V *Religion, State and Society in Modern Britain*, urednik Paul Bradham. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press), 185-208.
- Nye, Malory (december 1997): *ISCON and Hindus in Britain.* V *ISCON Communications Journal* 5, no. 2:5-14.
- Barker, Eileen in Mayer, Jean-François (urednika) (1995): *Twenty Years On: Changes in New Religious Movements.* London: Sage, predvsem 165-80.
- Barker, Eileen (1989): *New Religious Movements: A practical Introduction.* London: HMSO, 145-55.
- Davie, Grace (1994): *Religion in Britain since 1945.* Oxford: Blackwell.
- Barker, David, Halman, Loek in Vloet, Astrid (1993): *The European Value Study 1981-1990: Summary Report.* Tilburg, Netherlands: European Values Group.